
ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Скрипник Надія

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-712-3-2-17>

ВСТУП

Сьогодні освіта переживає зміни, що зумовлені цифровізацією, глобалізацією та культурною різноманітністю. Сучасна лінгводидактика як галузь педагогічної науки досліджує закономірності навчання мови, формування мовної та мовленнєвої компетентностей, а також розробляє ефективні технології мовної освіти. Лінгводидактика має виразний міждисциплінарний характер, оскільки інтегрує досягнення лінгвістики, педагогіки, психології, психолінгвістики та соціолінгвістики. В умовах цифровізації освіти методологія лінгводидактичних досліджень зазнає трансформацій. Використання цифрових інструментів, онлайн-платформ, електронних підручників, мобільних застосунків, хмарних сервісів, корпусних технологій розширює можливості збору й аналізу даних, сприяє підвищенню точності вимірювання навчальних досягнень, а також відкриває нові можливості для розвитку мовлення завдяки інтерактивності, мультимедійності та доступу до різноманітних мовних ресурсів. Водночас це потребує переосмислення традиційних підходів до організації педагогічного експерименту та оцінювання результатів¹.

Отож сучасна освіта в Україні орієнтується на формування мовленнєвої компетентності як ключового складника загальної та професійно орієнтованої підготовки здобувачів освіти. Українське мовлення виступає

¹ Скрипник Надія. Когутюк Оксана. Методологічна парадигма досліджень у галузі лінгводидактики. *Актуальні проблеми сучасної освіти: реалії та перспективи*. Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів освіти, педагогічних та науково педагогічних працівників закладів освіти, 21–22 травня 2026 р. Дніпро (Маріуполь): ВСП «Маріупольський фаховий коледж ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет». 2026. С. 102–104.

не лише засобом навчання, а й чинником національної ідентичності, культурного самовираження та ефективної комунікації в суспільстві. У цьому контексті інноваційні технології розглядаються як дієвий інструмент удосконалення процесу навчання української мови. Важливим аспектом є впровадження дистанційного та змішаного навчання, яке розширює можливості індивідуалізації освітнього процесу та забезпечує безперервний розвиток мовлення незалежно від просторових і часових обмежень. Такі форми навчання сприяють розвитку самостійності, відповідальності та навичок критичного мислення, що є необхідними для сучасного здобувача освіти.

До лінгводидактичних засад дослідники (З. Бакум, О. Біляєв, А. Богуш, Н. Голуб, В. Вітюк, О. Горошкіна, С. Караман, К. Климова, О. Копусь, О. Кучерук, Л. Мамчур, Л. Овсієнко, С. Омельчук, Н. Остапенко, М. Пентиліук, А. Попович, Л. Рускуліс, Т. Симоненко, І. Хом'як та ін.) відносять закономірності, принципи, організаційні форми, методи, засоби навчання².

Однак проблема лінгводидактичних аспектів формування комунікативно-мовленнєвої компетентності здобувачів освіти в умовах цифрової трансформації та змішаного навчання й нині залишається актуальною.

Мета розвідки полягає в теоретичному обґрунтуванні лінгводидактичних засад формування комунікативно-мовленнєвої компетентності здобувачів освіти в умовах цифрової трансформації, а також у визначенні дидактичного потенціалу змішаного й дистанційного навчання для розвитку мовленнєвих, комунікативних, цифрових і професійно значущих компетентностей, необхідних для ефективної міжособистісної та професійної комунікації.

1. Змішане й дистанційне навчання в системі лінгводидактичної підготовки майбутніх педагогів

Змішане навчання є сучасною організаційною моделлю освітнього процесу, важливим дидактичним ресурсом формування лінгводидактичної компетентності здобувачів освіти. Його впровадження забезпечує інтеграцію традиційних і цифрових технологій навчання, підвищує якість професійної підготовки, розвиває готовність до використання інноваційних методик навчання та формує здатність майбутнього(ї) вчителя/учительки ефективно здійснювати мовну освіту в умовах цифровізації.

Сучасні суспільно-економічні зміни, зростання в умовах мобільного

² Лінгводидактичні засади формування комунікативної компетентності майбутніх учителів-словесників у процесі навчання стилістики / В. Бабенко. Теоретична і дидактична філологія. Серія : Педагогіка. 2018. Вип. 28. С. 4–15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tdf_2018_28_3 С. 6.

ринку праці соціальної ролі особистості актуалізують проблему успішної комунікативно-мовленнєвої діяльності майбутніх фахівців будь-якої професійно орієнтованої царини, зокрема й майбутніх педагогів. Недостатній рівень сформованості комунікативної компетентності майбутніх учителів, а також обмежені можливості для розвитку практичних умінь ефективної професійної взаємодії знижують результативність їхньої лінгводидактичної підготовки. У цьому контексті змішане навчання виступає дієвим засобом удосконалення процесу формування мовленнєвих, комунікативних і методичних компетентностей, необхідних для успішної педагогічної діяльності в сучасному освітньому середовищі³.

Аналіз наукової психолого-педагогічної літератури свідчить про значну увагу вчених до проблем упровадження дистанційних технологій в освітній простір закладів вищої освіти. Науково-педагогічні засади дистанційного навчання розробляли вітчизняні та зарубіжні науковці – І. Ален, Е. Банадос, Р. Бел, В. Биков, Дж. Блумстук, К. Бугайчук, І. Воротникова, Р. Гуревич, Л. Данькевич, М. Жалдак, Ю. Жук, М. Кадемія, Д. Кіган, Б. Коліс, Дж. Коумі, В. Кухаренко, Дж. Мунен, В. Олійник, Д. Опеншоу, Н. Рашевська, В. Рибалко, О. Самойленко, Н. Сиротенко, П. Стефаненко, Н. Тверезовська, Т. Тихонова, В. Фандей, І. Хорев та ін.

Вивчення дистанційного навчання як поняття та педагогічного явища здійснювали вчені Великої Британії, США, Німеччини (Р. Деллінг, Ч. Ведемеєр, М. Мур, Б. Холмберг, О. Петерс, Б. Робінсон).

Опанування освітніх концепцій провідних країн світу засвідчує постмодерністичну кризу очних закритих навчальних моделей. Багатоманіття життєвих та освітніх траєкторій усіх членів суспільства, їх мобільність, відкритість до інноватики й цінування персональної свободи в гуманітаризованому світі висуває потребу в максимальній доступності й диференціації освіти. Оскільки суб'єкти освіти перебувають у стані невизначеності, самореалізації й пошуку, то освіта має ставати хмарною, персонально орієнтованою та дистанційною⁴. У нашій розвідці йдеться не про дистанційну освіту, а тільки про дистанційну форму освіти в межах її перехідної кредитно-трансферної системи. При цьому дистанційне навчання є не окремим, а комплементарним до інших форм і розглядатимемо його в аспекті принципу самостійності, який є родовим поняттям. Дистанційну освіту реалізують через дистанційне навчання,

³ Березовська-Савчук, Н. and Цюфал, Л. (2019) Linguo-didactic principles of the communicative competence formation in the process of studying the Ukrainian language for professional communication. *Philological Studies: Scientific Bulletin of Kryvyi Rih State Pedagogical University*, 20, pp. 157–170. doi: 10.31812/filstd.v20i0.3701. C. 160.

⁴ Orenstein A. C., Hunkins F. P. (2003). *Curriculum – foundations, principles, and issues*. Needham Heights, MA, 387 p. P. 188.

яка є частиною системи освіти України з нормативно-правовою базою, організаційно оформленою структурою, кадровим, системотехнічним, матеріально-технічним та фінансовим забезпеченням⁵.

За визначенням В. Ю. Бикова, дистанційна освіта – «...різновид освітньої системи, в якій переважно використовуються дистанційні технології навчання та організації освітнього процесу. Дистанційна освіта – одна з форм здобуття освіти, за якою опанування того або іншого рівня за тією чи іншою спеціальністю здійснюється в процесі дистанційного навчання»⁶.

Однією з гіпотез нашого дослідження є теза про те, що можна синергетично поєднати кращі традиції класичної освіти з інноваційною, у результаті чого офлайн-навчання вже не може застосовуватись у чистому вигляді й стає очно-дистанційним. Дослідниця А. Бок зазначає, що таке поєднання підвищує мотивацію здобувачів освіти своєю мультимодальністю (як навчальних ресурсів, так і форм презентації результатів освітньої діяльності); робить освіту доступною й зрозумілою шляхом обрання студентами форм представлення змісту освіти (лекції, схеми-візуалізації, графіка, мультимедіа, навчальні й діагностувальні програми тощо); підвищує академічну мобільність та індивідуальність (гнучкість часу, форм презентації, персонального академічного стилю, звітності тощо). Основне в цьому поєднанні – постійна комунікація, інтеракція та перформативність⁷.

Дистанційна освіта – це тип навчання, що засноване на освітній взаємодії віддалених один від одного викладачів і студентів. Реалізація такого навчання відбувається за допомогою телекомунікаційних технологій і ресурсів мережі інтернет.

Дистанційне навчання є наразі актуальним для українських закладів освіти. Саме його технологічність, взаємодія суб'єктів з віртуальним світом, робота в режимі онлайн або асинхронне спілкування (пошта, соцмережі, навчальні платформи) робить дистанційне навчання «якісно новою формою освіти»⁸. Цьому сприяє також домінування самостійних форм роботи та способів її самоорганізації.

⁵ Moor M. G. & Kearsley G. Distance Education: A Systems View. – Belmont, Wadsworth Publishing Company, 1996.

⁶ Биков В. Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України. *Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби технології* : монографія / В. Ю. Биков, О. О. Гриценчук, Ю. О. Жук та ін. / Академія пед. наук України, Ін-т засобів навчання. Київ : Атіка, 2005. С. 77–140. С. 98.

⁷ Bock Annkatrin (2018). The Transformation of School Textbooks into Digital Educational Media. Georg-Eckert-Institut. Leibniz Institut für Internationale Schulbuchforschung. URL: <http://repository.gei.de/handle/11428/291?show=full>

⁸ Копусь О. А. Теоретичні засади формування фахової лінгводидактичної компетентності майбутніх магістрів-філологів у вищому навчальному закладі : монографія. Одеса : ТОВ Лерадрук, 2012. 429 с. С. 352–353.

Одним із прикладів ефективної реалізації змішаного навчання є модель організації освітнього процесу, що функціонує в нашому закладі вищої освіти. Навчання здійснюється за циклічним принципом із почерговим чергуванням двомісячних періодів дистанційної та очної роботи. Такий підхід забезпечує логічне поєднання цифрових технологій із традиційними формами навчання, створюючи цілісне освітнє середовище, орієнтоване на формування професійних і комунікативно-мовленнєвих компетентностей здобувачів освіти.

Під час дистанційного етапу здобувачі освіти опановують переважно теоретичний (лекційний) матеріал, використовуючи цифрові освітні платформи, електронні навчально-методичні комплекси та засоби онлайн-комунікації. Очний етап спрямований на формування практичних умінь і навичок: проведення практичних і семінарських занять, виконання творчих та дослідницьких завдань, участь у дискусіях, тренінгах і моделюванні професійних ситуацій. Такий формат забезпечує раціональний розподіл навчального навантаження, поєднує переваги цифрового та традиційного навчання, сприяє поглибленому засвоєнню теоретичних знань і їх ефективному застосуванню в практичній діяльності, що є важливою умовою формування комунікативно-мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців.

У дисертаційному дослідженні Л. Рускуліс обґрунтовує змішане навчання, особливу форму поєднання традиційного та інноваційного: «у його складі побудовано систему дистанційного навчання як процесу, в ході якого активно використовуються різноманітні інформаційні технології; забезпечується пошукова самостійна діяльність студентів із залученням матеріалів електронних бібліотек, баз даних тощо; створюються самостійні проекти і методи учасниками освітнього процесу; відбувається постійна комунікація між викладачами і здобувачами освіти»⁹.

Сучасні інформаційні технології спрямовані на роботу з інформацією, а в інформаційно-комунікаційних, що окрім того, відображено аспект спілкування, що є важливим у професійній діяльності студентів-словесників, через програмні й технічні засоби (аудіо-, відеозаписи; комп'ютери, планшети, телефони, телекомунікаційні мережі). Практика використання інформаційних технологій в освітньому процесі засвідчує, що вони як форми традиційної взаємодії («викладач – здобувач») змінюються, оскільки передусім вводиться новий засіб навчання, який стає

⁹ Рускуліс Л. В. Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Херсон. держ. ун-т. Херсон, 2019. 550 с. С. 50.

необхідним зв'язковим елементом діяльнісного процесу. Це теж система, але у взаємозв'язку «здобувач – комп'ютер – викладач»¹⁰.

У наш час немає одностайної думки серед науковців щодо визначення поняття «дистанційне навчання». Серед інших назв дистанційного навчання використовуються й такі, як «відкрита освіта», «електронна освіта», «віртуальне навчання», «дистанційна освіта» тощо. Та все ж таки в наукових колах часто вживають термін «дистанційне навчання» (Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні, затверджена Постановою МОН України 20 грудня 2000 р.).

Суть такої інновації ґрунтовно висвітлено в наказі Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 № 466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 30 квітня 2013 р. за № 703/23235 (Положення затверджене Наказом МОН № 1115 у 2020 році, зі змінами 2023 р.) де визначено, що *дистанційне навчання* – це індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій. *Метою* дистанційного навчання є надання освітніх послуг шляхом застосування у навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за певними освітніми рівнями тощо¹¹.

У методичній системі підготовки здобувачів освіти нашого закладу дистанційне навчання – це форма навчання з використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів та здобувачів, активне спілкування між студентами групи і викладачами, що значно посилює мотивацію до навчання, поліпшує засвоєння матеріалу й сприяє активізації мовлення.

Структура дистанційного навчання, за нашими спостереження, може бути такою (Рис. 1).

У системі дистанційного навчання важлива роль належить спілкуванню, що відбувається у форматі блогу чи форуму, чату чи групової конференції в режимі постійної роботи з інтернет-ресурсами¹². Н. Голуб зазначає, що спілкування репрезентовано такими видами: а) спілкування з педагогом,

¹⁰ Панченко Г. Д., Шевченко А. Ф. Інформаційно-освітнє середовище в професійній підготовці вчителя. *Педагогічна освіта : теорія і практика*. 2012. Вип. 11. С. 69–81.

¹¹ Положення про дистанційне навчання, наказом МОН за № 466 від 25 квітня 2013 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text> (дата звернення: 13.07.2026).

¹² Інформаційно-комунікаційні технології в педагогічній освіті : навчальний посібник / за наук. ред. О. М. Пехоти, Т. В. Тихонові. Миколаїв : Ліон, 2013. 252 с. С. 61.

Рис. 1. Структура дистанційного навчання

який керує процесом навчання; б) спілкування зі студентами, що передбачає обмін інформацією; в) дискусійний форум, що має на меті вільне висловлювання точок зору й рівноправність в обговоренні; г) рольове спілкування, яке виробляє вміння репрезентації оригінальних проєктів; г) звітування, що формує навички лаконічно й чітко говорити, доводити власні переконання¹³. В аспекті нашого дослідження перераховані види спілкування сприяють удосконаленню умінь та навичок здобувачів освіти під час формування комунікативно-мовленнєвої компетентності.

Дистанційна форма навчання має низку беззаперечних переваг. Наприклад, така організація освітнього процесу припускає дещо інший підхід до навчання, зокрема: самостійність пошуку, аналізу, систематизації та узагальнення інформації, самоорганізацію й самоконтроль. Якщо в основу традиційної моделі навчання покладено читання лекцій, проведення семінарських, лабораторних та різних ігрових видів занять, організацію самостійної роботи студентів тощо, то дистанційне навчання орієнтоване на впровадження в освітній процес принципово відмінних моделей навчання, що передбачають проведення конференцій, проєктні роботи, тренінги та інші види діяльності з комп'ютерними та інформаційними технологіями.

Однак, система дистанційного навчання має і недоліки. По-перше, це пов'язано з традиційною методикою навчання, яка передбачає не віртуальне, а «живе» спілкування між студентами і викладачами. По-друге, неможливо точно перевірити, чи саме та людина працює, виконує завдання чи це робить хтось інший. Крім того, не в усіх населених пунктах є можливість доступу до мережі Інтернетзв'язку. По-третє, велике навантаження на зір у зв'язку з необхідністю тривалий час перебувати за комп'ютером. І найголовніше, у дистанційному навчанні втрачається безпосередній контакт між викладачами і студентами¹⁴.

¹³ Голуб Н. Б. Самостійна робота студентів з риторики : навч.-метод. посіб. Черкаси : БрамаУкраїна, 2008. 232 с. С. 56–57.

¹⁴ Клокар Н. Методологічні основи запровадження дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації. *Шлях освіти*. 2012. № 4 (46). С. 38–41.

Впровадження дистанційного навчання в закладах вищої освіти здійснюється у процесі реалізації розроблених дистанційних курсів із дисциплін мовознавчого циклу.

Розроблені дистанційні курси з різних освітніх компонентів у цілому мають однакову структуру, хоча єдиних вимог щодо їх побудови немає. За визначенням В. Бикова, «дистанційний курс – це комплекс навчально-методичних матеріалів та освітніх послуг, створених у віртуальному навчальному середовищі для дистанційного навчання на основі інформаційних і комунікаційних технологій за моделлю дистанційного навчання»¹⁵. Поділяємо думку науковця, що основними елементами дистанційного курсу є навчально-методичні матеріали та система освітніх послуг.

В основу програм дистанційного навчання закладено модульний принцип. Кожна окрема навчальна дисципліна за змістом складається з кількох незалежних навчальних модулів (тем). Навчально-тематичний план кожного курсу складається з таких частин: змістовної (комп'ютерні лекції); закріплювальної (практичні заняття); контрольованої (тести і завдання). Таким чином, оцінювання рівня комунікативно-мовленнєвої компетентності студентів із лінгвістичної дисципліни можна перевірити як в аудиторії (вміння говорити, слухати й інтерпретувати), так і в онлайн режимі за допомогою складання тестів, у процесі виконання самостійної позааудиторної роботи, упорядкування глосарію тощо, й виставити в журнал, де накопичено бали за попередні види виконаних робіт.

Робота в освітньому середовищі дозволяє спілкуватися всім учасникам навчально-освітнього процесу через такі елементи, як форум, чат. Інформацію передаємо в електронному вигляді за допомогою файлів, веб-сторінок, лекцій, архівів. Досить зручним для роботи викладачів є перевірка знань студентів за допомогою різних видів тестів і завдань. Результати роботи студенти можуть надсилати у вигляді тексту або файлів. Новою формою навчання є робота за допомогою сторінок wiki, семінарів, форумів, що дозволяє залучати здобувачів освіти до спільної дослідницької діяльності¹⁶.

Електронне опитування є однією з інноваційних форм контролю якості знань здобувачів, а тому для спільної взаємодії використовуємо сервіси Google Classroom: Google Groups, Google Docs, Google календар,

¹⁵ Биков В. Ю., Кухаренко В. М., Сиротенко Н. Г. та ін. Технологія створення дистанційного курсу. Київ : Міленіум, 2008. 324 с. С. 115.

¹⁶ Шиліна Г. А. Методика дистанційного навчання української мови учнів основної школи : дис. ... канд. пед. наук. 13.00.02 / Бердянський державний педагогічний університет. Київ, 2016. 300 с.

Google Drive і Gmail, електронну пошту, що зручно для обговорення та взаємодії. Результатом цієї діяльності є встановлений зворотний зв'язок. Аналізована платформа дозволяє за допомогою Google-форм збирати відповіді здобувачів і потім проводити автоматичне оцінювання результатів тестування. Контроль і самоконтроль знань також можна здійснювати за допомогою інтерактивних платформ Kahoot і Quizizz, які дають змогу проводити тематичні вікторини, тестування та мовні змагання в ігровому форматі. Адже використання елементів гейміфікації підвищує навчальну мотивацію здобувачів освіти, активізує їхню пізнавальну діяльність.

Отже, дистанційне тестування є не тільки засобом отримання необхідної інформації про динаміку навчальних процесів, зреалізованих у закладі вищої освіти, але й виявом функції мотивації, а, значить, і управління пізнавальною діяльністю здобувачів.

За нашими спостереженнями, дистанційна форма навчання здатна забезпечити постійний освітній ріст особистості. Дистанційне навчання, по суті, являє собою особисто орієнтовану форму навчання.

Дистанційна форма навчання уможливорює самостійне опанування здобувачами як окремих тем із розвитку мовлення, так і загалом навчальних курсів із циклу нормативних та вибіркових освітніх компонентів шляхом застосування веб-ресурсу Zoom. Zoom підходить для індивідуальних та групових занять, які можна планувати заздалегідь, а також робити посилання для постійних зустрічей у певний час.

Однією з основних форм онлайн-комунікації є відеоконференція – конференція в режимі реального часу онлайн. Обговорення й ухвалення рішень, дискусії, захист проєктів, курсових робіт відбуваються в режимі реального часу.

Важливою проблемою методики навчання української мови є тестовий контроль різних видів мовленнєвої діяльності. Наприклад, для проведення аудіювання під час дистанційного навчання ефективним було використання саме відеоконференції. Корисним виявився такий вид діяльності, коли викладач(ка) пропонував(ла) студентам текст для перевірки аудіювання, а потім його ж використовував(ла) у якості диктанту. Отже, після прочитання тексту в звичайному темпі пропонуємо студентам відповісти на кілька запитань щодо пропонованого тексту перед тим, як розпочати його диктувати¹⁷.

Використання сучасних веб-ресурсів дозволяє формувати електронний навчальний курс – середовище для продуктивного спілкування та

¹⁷ Underhill N. *Testing Spoken Language: a Handbook of Oral Testing Techniques*. Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1992. 122 p. P. 22.

вдосконалення мовлення, обміну інформацією і співпраці здобувачів з метою підвищення результативності освітнього процесу та формування професійно орієнтованої комунікативно-мовленнєвої компетентності. В умовах модернізації вищої освіти, оновленні її змісту та структури, зростає значущість дистанційного та змішаного навчання, оскільки такі форми здобування знань дозволяють через мережу освітніх матеріалів всім охочим здобувачам навчатися комфортно.

Отже, досвід організації змішаного навчання в нашому закладі вищої освіти засвідчує ефективність моделі, що поєднує двомісячні цикли дистанційної та очної роботи, бо такий формат забезпечує раціональний розподіл теоретичної й практичної підготовки.

2. Лінгводидактичні практики розвитку комунікативно-мовленнєвої компетентності майбутніх учителів у цифровому освітньому середовищі

Забезпечення інформаційного супроводу сучасного освітнього процесу полягає передусім у цифровому представленні всіх традиційних засобів навчання (підручники, посібники, бліц-конспекти лекцій, наочні матеріали), по-друге, – у їх доповненні мультимедійним матеріалом (лінгвістичні відеоролики, презентації). Усі ці інструменти повинні бути у вільному доступі для здобувачів освіти за рахунок персонального доступу на навчальні платформи, наприклад Moodle, або ж на загальнодоступних платформах – You Tube, сайті закладу, віртуальних дисках тощо).

Метою викладачів є не тільки добір і трансформування навчального матеріалу (представлення традиційних засобів у цифровому вигляді, надання доступу до них на офіційних освітніх платформах), а й формування у студентів навичок взаємодіяти з ними, а також із викладачами й одногрупниками за допомогою смарт-технологій¹⁸.

Попри те, що студенти налаштовані самостійно добирати необхідний їм основний або додатковий цифровий дидактичний інструментарій, перехід на дистанційне хмарне навчання потребує уніфікації й створення єдиного інформаційного простору закладу освіти. Це передбачає вміння активно користуватися ІКТ-технологіями й самих викладачів, які часом на ціле покоління «відстають» від студентів «цифрової епохи»¹⁹.

¹⁸ Дрозд Т. М. Розвиток комунікативної компетентності вчителів філологічних спеціальностей у системі післядипломної освіти : дис. ... канд. пед. наук : спец. : 13.00.04 / Вінницький державний педагогічний університет ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2017. 275 с. С. 50.

¹⁹ Попов В. Методичні особливості навчальних матеріалів для дистанційного навчання. Післядипломна освіта в Україні. 2009. № 2. С. 85–88. С. 86.

Якщо проаналізувати типи взаємодії з освітнім середовищем посередництвом комп'ютерних технологій, то можна виокремити когнітивний (власне пізнавальний) та діяльнісний компоненти, у полі кожного з яких взаємодія відбувається синхронно (безпосередньо «тут і тепер») або асинхронно.

Звісно, що інформаційний супровід не зводиться тільки до використання можливостей Інтернет-мережі. Лінгводидактика, яка розкриває теоретичні

Таблиця 1

**Типи взаємодії з освітнім середовищем посередництвом
комп'ютерної техніки**

Компоненти діяльності в хмарному середовищі дистанційного навчання	Методична суть	Пояснення
Когнітивний компонент <i>Синхронний</i>	Пошук Набуття знань з онлайн-сервісу або мережі загалом Вивчення моделі Е-навчання	За когнітивною потребою, користування Мережею як універсальним джерелом знань. Підготовка до онлайн-навчання (ознайомлення з інструкціями, опціями).
Асинхронний	Отримання довідки (запиту) Очікування методичної відповіді Отримання методичного матеріалу	Очікування на зворотний зв'язок від адміністрації сайту Очікування на зворотний зв'язок від викладача або інших суб'єктів освітньої взаємодії. Очікування на методичні рекомендації згідно з регламентом навчання
Процесуальний компонент <i>Синхронний</i>	Навчальне спілкування в соціальних мережах Відеозв'язок Інтерактивна взаємодія	Соцмережі є найефективнішим середовищем спілкування між студентами. Можливість брати участь у вебінарах, інтернет-конференціях, форумах тощо.
<i>Асинхронний</i>	Обмін матеріалами Електронна звітність Відсилення матеріалу	Важливий при дистантному виконанні спільного проєкту. Вчасне звітування про хід самостійної роботи. Відсилення виконаного матеріалу на освітню платформу для його перевірки.

та практичні аспекти вивчення мови, оперує сьогодні низкою методик, зокрема традиційною; класичною (базується на різних видах мовленнєвої діяльності); аудіолінгвальною (сприяє формуванню не лише розмовного мовлення, а й навичок розуміння тексту); інтенсивною (домінування різних видів спілкування, тренінгів, вебінарів); лінгвокультурологічною (через культуру народу – до його мови), емоційно-сисловою та ін. Кожна з означених методик пройшла апробацію часом і певним чином трансформувалася в технологічному плані та доповнилася елементами іншої. Проте спільною рисою для них є те, що основним засобом навчання мови залишається текст.

Актуальним цифровим ресурсом для цього нині є корпусна лінгвістика. Ми вважаємо, що з появою електронних корпусів суттєво змінився й спосіб дослідження мовних фактів. Комп'ютерні технології дозволяють здобувачам освіти визначати та аналізувати більш складні лексичні, граматичні та синтаксичні явища, а використання різних типів корпусів стає дедалі популярнішим у навчанні та вивченні мови.

На сьогодні зміст вищої педагогічної освіти, зокрема і філологічної, має бути зорієнтований на розвиток здобувачів освіти у їх здатності до творчості, самоорганізації, розробки й упровадження інноваційних технологій навчання. Система освіти України зазнає кардинальних змін, що спричинено її входженням до європейського та світового простору. Ці зміни стосуються всіх освітніх компонентів освітнього процесу, значною мірою охоплюють мовно-мовленнєву підготовку, зокрема вивчення мови як засобу міжкультурного спілкування.

Аналіз останніх лінгводидактичних досліджень визначеної проблематики дає змогу виокремити наукові здобутки таких авторів, як С. Бук, І. Гладка, П. Грабовий, Н. Дарчук, О. Демська-Кульчицька, В. Жуковська, Є. Карпіловська, А. Корольова, Л. Коцюк, Н. Леміш, С. Лендау, В. Риков, Н. Саєнко, В. Старко та ін., які обґрунтували доцільність аудиторної та самостійної роботи з електронними корпусами текстів.

Сучасна корпусна лінгвістика є галуззю прикладного мовознавства, яка займається формуванням комп'ютерних корпусів текстів у різних мовах і спрямована на максимально об'єктивний аналіз мовних явищ в умовах реальної живої комунікації²⁰. Корпусна лінгвістика вивчає мову як соціальне явище в певному мовленнєвому акті. Центральною дефініцією корпусної лінгвістики є корпус мовленнєвої реалізації мови, що кваліфікується як

²⁰ Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми : підручник. Полтава : Довкілля–К, 2008. 712 с. С. 66.

сформована за певними вимогами вибірка мовленнєвого матеріалу, який може використовуватися для опису й дослідження мови як системи²¹.

Мовні корпуси базуються на текстах, дібраних з «реальних» автентичних джерел: книг, газет, журналів, інтерв'ю, промов, тобто мовлення подається у його «природньому» стані й середовищі функціонування. Важливим є не те, які тексти використано (фантастику, документальну прозу, журнали, наукові статті) або інші акти мовленнєвої комунікації (розмови, телефонні дзвінки), а їх автентичність. Корпуси як джерела емпіричних даних відіграють вагомий роль у підготовці фахових навчальних матеріалів, адже емпіричний процес надає змогу вивчати зразки мовленнєвих конструкцій у автентичних текстах. Можливість опрацювання значної кількості емпіричних мовних властивостей відкриває перспективи створення спеціалізованих корпусів та корпусів текстів²².

Завдяки використанню корпусів студенти мають можливість знаходити слова та вирази, притаманні тому чи тому стилю та тематиці тексту, а також граматичні конструкції, які використовуємо для реалізації необхідної комунікативної функції. Такий підхід допомагає майбутнім учителям оволодіти автентичними лексичними та граматичними конструкціями. Своєю чергою, викладачі мають змогу створювати завдання, необхідні для досягнення дидактичних цілей, використовувати матеріали під час укладання підручників та посібників з української мови, забезпечуючи реалізацію принципів автентичності та частотності вживання мовного матеріалу.

За допомогою різних вправ студенти вчать спостерігати за властивостями лінгвістичного корпусу, висувати гіпотези та самостійно формулювати правила вживання тих чи тих одиниць або перевіряти на даних корпусу дієвість правил із навчальних граматик чи підручників. Через застосування корпусних технологій студенти набувають такі важливі вміння, як здатність прогнозувати, спостерігати, помічати, думати, міркувати, аналізувати, інтерпретувати, рефлексувати, досліджувати, робити висновки, фокусуватися, здогадуватися, порівнювати, диференціювати, теоретизувати, висувати гіпотези та перевіряти їх²³.

Підсумовуючи вищесказане, варто зазначити, що комплексний інформаційний супровід мовознавчих дисциплін в освітньому середовищі

²¹ Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с. С. 668.

²² Данилюк І. Корпус текстів для вивчення граматичної службовості. Лінгвістичні студії. 2013. Вип. 26. С. 224–229. С. 224.

²³ O'Sullivan I. Enhancing a process-oriented approach to literacy and language learning: the role of corpus consultation literacy. ReCALL 19(3). 2007. P. 269–286. С. 277.

представлений цифровими аналогами традиційних засобів навчання, можливостями симулятивного (за наявності необхідних програм), перформативного, сценарного та інших типів пов'язаного з практичним життям навчання. Окрім цього, під час використання цифрових технологій і студенти, і викладачі навчаються максимально ефективно використовувати потенціал сучасних hi-tech-технологій.

Вагомим компонентом дистанційного навчання є застосування інтерактивних цифрових сервісів. Так, Mentimeter використовується для проведення опитувань, збору миттєвого зворотного зв'язку та візуалізації відповідей здобувачів освіти у форматі хмар слів або діаграм. Padlet слугує цифровою інтерактивною дошкою для колективного опрацювання мовних явищ, створення спільних добірок прикладів, рефлексії та організації дискусій. Для візуалізації навчального матеріалу, створення інфографіки, презентацій, буклетів, мовних пам'яток і цифрових постерів активно використовується Canva, що сприяє розвитку творчого мислення та вмінь представляти інформацію в доступній формі.

Під час очного етапу навчання унашому закладі вищої освіти акцент переноситься на практичне застосування здобутих знань. Студенти виконують практичні та творчі завдання, аналізують мовні одиниці різних рівнів, розробляють фрагменти уроків української мови, моделюють професійно-комунікативні ситуації, проводять мікрОВикладання, працюють у парах і малих групах, беруть участь у дискусіях, дебатах, рольових іграх та проєктній діяльності. При цьому цифрові інструменти залишаються важливою складовою освітнього процесу: результати роботи презентуються за допомогою Canva, спільні проєкти виконуються у Google Docs, а рефлексія та взаємооцінювання організовуються через Padlet або Mentimeter.

Отже, перспективною цариною є те, що на сьогодні простежується позитивна динаміка застосування навчальних платформ, онлайн-ресурсів, корпусних технологій у навчанні здобувачів освіти. Такий спосіб засвоєння наукового мовлення сприяє розширенню словникового запасу студентів та підвищує рівень опанування ними різних мовленнєвих моделей. Цифрові технології створюють умови для розвитку академічної автономності, критичного мислення, цифрової грамотності, культури професійної комунікації, уміння працювати в команді та ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі.

ВИСНОВКИ

У сучасних умовах цифрової трансформації освіти особливого значення набуває змішане навчання як інноваційна модель організації

освітнього процесу, що забезпечує ефективне поєднання традиційних та цифрових форм взаємодії. У системі лінгводидактичної підготовки майбутніх педагогів змішане навчання створює сприятливі умови для формування лінгводидактичної компетентності, яка охоплює сукупність мовних, мовленнєвих, методичних, комунікативних і цифрових знань, умінь та навичок, необхідних для успішної професійної діяльності.

Дистанційне навчання надає можливість вибору викладача, диференційного добору навчального матеріалу залежно від інформаційної потреби здобувачів освіти; впливає на формування теоретичних і практичних навичок здобувачів, що є результатом систематичного вивчення матеріалу, а також прослуховування й повторення вправ на аудіо й відео носіях, які, безперечно, мають позитивний вплив на ефективність удосконалення мовлення майбутніх учителів.

Використання технологій змішаного навчання сприяє персоналізації освітньої траєкторії здобувачів освіти. Поєднання аудиторної взаємодії з використанням цифрових освітніх платформ, інтерактивних ресурсів і засобів онлайн-комунікації забезпечує систематичне опрацювання теоретичного матеріалу, моделювання професійно орієнтованих ситуацій, виконання практичних лінгводидактичних завдань та оперативний зворотний зв'язок.

Особливу цінність змішане навчання має для формування практичної складової лінгводидактичної компетентності, оскільки дає змогу інтегрувати сучасні цифрові інструменти в процес навчання української мови, розробляти власні дидактичні матеріали, організовувати інтерактивну взаємодію, здійснювати формувальне оцінювання та аналізувати результати навчальної діяльності. Такий підхід сприяє розвитку професійної мобільності, готовності до інноваційної педагогічної діяльності та здатності ефективно реалізовувати компетентнісний підхід в умовах цифрового освітнього середовища.

У час інноваційних форм і методів навчання на зміну суб'єктів «викладач – здобувач» активно впроваджуємо компонент «комп'ютер – здобувач», що уможливує самоорганізацію процесу навчання. Як не прикро визнавати, але через модернізацію системи освіти відбувається занепад вербального діалогу в парадигмі «викладач – здобувач». Відтак частково обмеженим стає використання такого виду мовленнєвої діяльності, як говоріння, однак ефективно розвиваємо письмо. Тобто виникла необхідність у підвищенні рівня українськомовної писемної комунікативної компетенції. Саме комп'ютеризоване спілкування дозволяє систематично та всебічно контролювати організацію та виконання навчальної роботи здобувачами освіти відповідно до вимог індивідуального та диференційованого підходів.

Таким чином, модель змішаного навчання у нашому закладі вищої освіти, що передбачає чергування дистанційного та очного форматів, у поєднанні з використанням сучасних цифрових сервісів забезпечує безперервність освітнього процесу, підвищує його якість, практичну спрямованість і сприяє ефективному формуванню комунікативно-мовленнєвої компетентності майбутніх педагогів в умовах цифрової трансформації освіти.

АНОТАЦІЯ

Розвідку присвячено дослідженню лінгводидактичних засад формування комунікативно-мовленнєвої компетентності здобувачів освіти в умовах цифрової трансформації освітнього процесу. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю переосмислення традиційних підходів до мовної підготовки в контексті широкого впровадження цифрових технологій, змішаного навчання, що потребує оновлення змісту, методів, форм і засобів навчання, а також створення ефективної системи інформаційного супроводу освітнього процесу. Особливу увагу приділено розвитку усного й писемного мовлення, збагаченню словникового запасу, формуванню комунікативних умінь і навичок критичного мислення.

У результаті дослідження обґрунтовано, що ефективність формування комунікативно-мовленнєвої компетентності забезпечується комплексним поєднанням лінгводидактичних принципів із технологіями змішаного та дистанційного навчання, використанням цифрових освітніх платформ, інтерактивних сервісів, електронних навчально-методичних ресурсів і засобів онлайн-комунікації. Визначено ключові педагогічні умови ефективної реалізації цього процесу: інтеграцію цифрових технологій у мовну освіту, організацію безперервного інформаційного супроводу, персоналізацію навчання, забезпечення оперативного зворотного зв'язку, активізацію самостійної діяльності здобувачів освіти та застосування інтерактивних методів навчання. Доведено, що запропоновані лінгводидактичні підходи сприяють розвитку комунікативної активності, мовленнєвої культури, критичного мислення, цифрової компетентності та готовності до ефективної професійної комунікації в умовах інтеграції цифрових технологій в освіті.

Література

1. Скрипник Надія. Когутюк Оксана. Методологічна парадигма досліджень у галузі лінгводидактики. *Актуальні проблеми сучасної освіти: реалії та перспективи*: Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної

конференції здобувачів освіти, педагогічних та науково педагогічних працівників закладів освіти, 21–22 травня 2026 р. Дніпро (Маріуполь) : ВСП «Маріупольський фаховий коледж ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет». 2026. С. 102–104. URL: <https://drive.google.com/drive/folders/1UZDhr5WRQuAw7wYcnT1StieRvEZuozEk>

2. Бабенко В. Лінгводидактичні засади формування комунікативної компетентності майбутніх учителів-словесників у процесі навчання стилістики. *Теоретична і дидактична філологія. Серія : Педагогіка*. 2018. Вип. 28. С. 4–15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tdf_2018_28_3

3. Березовська-Савчук, Н. and Цоуфал, Л. (2019) Linguo-didactic principles of the communicative competence formation in the process of studying the Ukrainian language for professional communication. *Philological Studies : Scientific Bulletin of Kryvyi Rih State Pedagogical University*, 20, pp. 157–170. doi:10.31812/filstd.v20i0.3701.

4. Orenstein A. C., Hunkins F. P. (2003). Curriculum – foundations, principles, and issues. Needham Heights, MA, 387 p.

5. Moor M. G. & Kearsley G. Distance Education : A Systems View. Belmont, Wadsworth Publishing Company, 1996.

6. Биков В. Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України. *Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби технології* : монографія / В. Ю. Биков, О. О. Гриценчук, Ю. О. Жук та ін. / Академія пед. наук України, Ін-т засобів навчання. Київ : Атіка, 2005. С. 77–140.

7. Bock Annekatrin (2018). The Transformation of School Textbooks into Digital Educational Media. Georg-Eckert-Institut. Leibniz Institut für Internationale Schulbuchforschung. URL: <http://repository.gei.de/handle/11428/291?show=full> (дата звернення: 13.07.2026).

8. Копусь О. А. Теоретичні засади формування фахової лінгводидактичної компетентності майбутніх магістрів-філологів у вищому навчальному закладі : монографія. Одеса : ТОВ Лерадрук, 2012. 429 с.

9. Рускуліс Л. В. Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Херсон. держ. ун-т. Херсон, 2019. 550 с.

10. Панченко Г. Д., Шевченко А. Ф. Інформаційно-освітнє середовище в професійній підготовці вчителя. *Педагогічна освіта : теорія і практика*. 2012. Вип. 11. С. 69–81.

11. Положення про дистанційне навчання, наказом МОН за № 466 від 25 квітня 2013 року. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти (затверджене Наказом МОН № 1115 у 2020 році,

зі змінами 2023 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text> (дата звернення: 13.07.2026).

12. Інформаційно-комунікаційні технології в педагогічній освіті : навчальний посібник / за наук. ред. О. М. Пехоти, Т. В. Тихонової. Миколаїв : Іліон, 2013. 252 с.

13. Голуб Н. Б. Самостійна робота студентів з риторики : навч.-метод. посіб. Черкаси : БрамаУкраїна, 2008. 232 с.

14. Клокар Н. Методологічні основи запровадження дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації. *Шлях освіти*. 2012. № 4 (46). С. 38–41.

15. Биков В. Ю., Кухаренко В. М., Сиротенко Н. Г. та ін. Технологія створення дистанційного курсу. Київ : Міленіум, 2008. 324 с.

16. Шиліна Г. А. Методика дистанційного навчання української мови учнів основної школи : дис. ... канд. пед. наук. 13.00.02 / Бердянський державний педагогічний університет. Київ, 2016. 300 с.

17. Underhill N. Testing Spoken Language: a Handbook of Oral Testing Techniques. Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1992. 122 p.

18. Дрозд Т. М. Розвиток комунікативної компетентності вчителів філологічних спеціальностей у системі післядипломної освіти : дис. ... канд. пед. наук : спец. : 13.00.04 / Вінницький державний педагогічний університет ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2017. 275 с.

19. Попов В. Методичні особливості навчальних матеріалів для дистанційного навчання. *Післядипломна освіта в Україні*. 2009. № 2. С. 85–88.

20. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.

21. Данилюк І. Корпус текстів для вивчення граматичної службовості. *Лінгвістичні студії*. 2013. Вип. 26. С. 224–229.

22. O'Sullivan I. Enhancing a process-oriented approach to literacy and language learning: the role of corpus consultation literacy. *ReCALL* 19(3). 2007. P. 269–286.

Information about the author:

Skrypnyk Nadiia,

Candidate of Philological Sciences,
Head of the Department of Ukrainian Philology,
Communal Higher Education Institution
«Vinnytsia Humanities Pedagogical College»
13, Nahirna Street, Vinnytsia, Ukraine